

Het is de gewoonte dat een studiekringdag geopend wordt door de voorzitter van de Studiekring, niet alleen met een welkom aan de deelnemers – vandaag zijn dat er ongekend velen! – maar ook met enkele inleidende woorden over het onderwerp van de dag. Mijn voorgangers Van Goor en Oldeman hebben daarbij soms heel vakkundige en doorwrochte betogen gehouden, zoals in de vorige jaargangen van het NBT te lezen valt.

Wat dat betreft sta ik hier echter vrij ongemakkelijk: de dag heeft als motto: "Het bosbedrijf, erop toeleggen of eraan verdienen?" Dat betekent dat de dag gaat over geld en over economie, over rendement en rente. Zelf ben ik een beetje ecooloog, en economie heb ik nooit helemaal kunnen begrijpen.

Dat begint al met de namen van de vakken: die kloppen helemaal niet. Economie en ecologie zijn nauw verwante woorden, ze vormen net zo'n begrippenpaar als astronomie en astrologie. Vroeger spelden we ze oeconomie en oecologie, en ze gaan dus terug op het Griekse oikos, wat huis en huishouding betekent. Dan betekent eigenlijk:

- oecologie: de *leer* van het huis of huishouden, en
- oeconomie: de *wetten* van het huishouden.

Hier blijkt dus dat er bij de naamgeving van deze twee vakken een tragische verwisseling heeft plaatsgevonden: immers, het is juist de oecologie die met keiharde natuurwetten werkt, in de trant van: een steen valt wel naar beneden, maar niet naar boven. De zogenaamde wetten van de economie zijn heel wat minder hard! (Ik wil hier geen overeenkomst tussen economie en astrologie suggereren, maar constateer alleen dat als we de woordafleidingen serieus willen nemen, dat we dan onze economie moeten omdopen in "ecologie", en de ecologie in "economie").

Zo heb ik me altijd verbaasd over de rentedebatten in de bosbouw. Het kwam er uiteindelijk altijd op neer dat de boscijner zelf moest kiezen met welk rentepercentage hij wilde rekenen. Bovendien moest hij zelf bepalen of daarbij die rente ook moest slaan op het houtkapitaal dat in het bos staat, en eventueel ook nog op het grondkapitaal. Ik heb daaruit geconcludeerd dat rente kennelijk geen natuurwet is, maar eerder een gewoonte, een afspraak, een stuk gereedschap.

Je lijkt met de economie dan ook vele kanten uit te kunnen. Duitse bosbouwers zullen je voorrekenen dat de eik de enige boomsoort is die een goed rendement oplevert; dan komt er een hele tijd niets, en dan nog net de douglas. Andere boomsoorten zouden niet rendabel zijn. Overigens kan het gebeuren dat diezelfde bosbouwer nog een perceel fijnspar plant omdat hij op korte termijn toch wat geld wil vangen!

De bosbouw heeft trouwens aan het gebruik van het renteprincipe een duidelijke grens gesteld, namelijk door de eis van de duurzaamheid. We zien die tegenstelling heel schril in het tropische regenbos: vaak is het daar zo dat rendement betekent: roofofbouw, en duurzaamheid betekent: geen rendement.

Het is natuurlijk wel geprobeerd om de economische "wetten" aan de natuurwetten op te hangen, en dat moest dan door ze te verklaren als een noodzakelijk gevolg van de aard van de mens zelf; het model daarvoor was de *homo economicus*, de mens die geheel volgens het economisch principe leeft en reageert. Maar dat concept was een doodgeboren kind, een caricatuur van een mens van vlees en bloed. Als je om je heen kijkt zie je dat mensen veelal hoogst oneconomisch ageren en reageren.

Zo kan de economie heel aardig uit de voeten waar de menselijke activiteiten scherp uiteenvallen in produceren en consumeren. Met mengvormen heeft hij het veel moeilijker, terwijl dat toch essentieel menselijke uitingen kunnen zijn. Het houden van een volkstuin is zo'n mengvorm: als de volkstuinder op zaterdagmiddag moe, vuil en tevreden thuiskomt met vier kroppen sla, waarvan hij er nog even twee naar de buurvrouw brengt, dan heeft hij weinig oor voor de econoom die hem wil voorrekenen dat deze sla een paar gulden per krop gekost heeft, terwijl er bij de groenteman voor een paar kwartjes *betere* sla te krijgen is, zonder zand en zonder bladluis, groter en malser. Zo'n neuswijze opmerking is irritant omdat hij maar op een klein stukje van de werkelijkheid betrekking heeft. Die sla is niet alleen voedsel maar ook trofee. De tevredenheid van de tuinder berust ook op het feit dat hij creatief is geweest, en op het besef dat hij zijn tuin aan het eind van de middag in een betere toestand heeft achtergelaten

dan hij hem aan het begin van de middag aantrof.

Zo heeft de economie ook geen enkele moeite met de zakenman die met economisch handelen een miljoen verdiend heeft en daar een jacht voor koopt: dat is mooi volgens het schema van eerst produceren, dan consumeren. Maar als die man er een bos voor koopt, dan moet dat bos opeens renderen. Voor het jacht werd die vraag niet gesteld. (Doorredenerend op deze vergelijking kom je tot de stelling: met hoe meer plezier de boseigenaar zijn bos beheert, hoe lager de rentevoet is waarmee hij mag rekenen. Pas als hij het niet leuk vindt is een hogere rentevoet toegestaan).

Met deze vergelijking weet ik dat ik het verwijt krijg de bosbouw in de hobbysfeer te trekken. Maar het enige wat ik wil beweren is dat bij de bosbouw (en niet alleen daar) allerlei niet-economische overwegingen een grote rol spelen, en misschien ook mogen en moeten spelen; in het klein, en ook in het groot. Toen de directeur van het bosbouwproefstation van de Britse Forestry Commission iets gevraagd werd over de eco-

nomie van de geweldige bebossingen in het Verenigd Koninkrijk na 1945, zei hij zo ongeveer: "Wij bedrijven geen bosbouw omdat we denken dat het voordelig is, maar omdat de Britse regering besloten heeft dat er meer bos moet komen. Dat voeren we vervolgens zo goed en voordelig mogelijk uit".

Wat ik u zei doet natuurlijk niets af aan het belang van de zaken die we hier vandaag gaan bespreken. Van dat belang hoef ik u niet meer te overtuigen, anders zat u hier niet. Ik wilde er slechts herinneren dat er nog een wereld achter die economie ligt. Een hoogst persoonlijke beloning voor veel bosbouwers ligt nog altijd daarin dat ze eraan werken om aan het eind van hun dag een beter bos achter te laten dan ze aan het begin aantreffen.

Ik wens u een prettige en vruchtbare bijeenkomst.

H. M. Heybroek